

The Effectiveness of Solution-Focused Kids' Skill Method on Life and Communication Skills of Mentally Retarded Children

Mozhgan Vatankhah PhD student in Psychology, Ahvaz branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Saeed Bakhtiarpoor * Assistant Professor, Department of Psychology, Ahvaz branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Abstract

The purpose of this research is to investigate the effectiveness of the solution-focused kids' skill method on the life and communication skills of mentally retarded children. The statistical population of the research included all mentally retarded children aged ۹-۱۳ who were referred to Omid Exceptional School in the period of ۱۴۰۱-۰۲, located in Sari city. The sample size of the study includes ۳۰ children who were randomly selected from the statistical population using the available sampling method and were placed into two experimental (۱۵ people) and control (۱۵ people) groups. The experimental group was trained in eight ۶۰-minute sessions, twice a week with the designed protocol. The instrument used is Wayland's compromising behavior scale. The results showed that in the effectiveness of this protocol, the control and experimental groups had significant differences ($P > ۰,۰۰۱$) in the two components of communication skills and life skills, and covariance analysis and Welch's analysis of variance were used to achieve this difference. This indicates the effectiveness of the protocol designed for the solution-oriented child skill training method on the communication skills and

* Corresponding Author: saeedb1@yahoo.com

How to Cite: Vatankhah, M., Bakhtiarpoor, S. (۲۰۲۳). The Effectiveness of Solution-Focused Kids' Skill Method on Life and Communication Skills of Mentally Retarded Children, *Journal of Psychology of Exceptional Individuals*, ۱۳(۵۱), ۱-۲۴.

life skills of mentally challenged children. It can be concluded that the child's skill training approach is effective in expanding the communication skills and lives of mentally disabled children.

Keywords: Communication Skills, Life Skills, Solution-Focused Kids' Skills, Mentally Disabled.

Extended Abstract

Introduction

Introduction: The purpose of this research is to investigate the effectiveness of solution-focused kids' skill method on the life and communication skills of mentally retarded children. Mentally retarded students are one of the groups of people with special needs who have significant limitations in intellectual functioning and adaptive behavior. Considering the importance of skills in having a better life and mental health, failure in life skills can cause academic and social problems and negative effects in the future life, that's why it is very important to pay attention to it. Education of mentally retarded children is important in two ways to develop their relationships with normal people. First, mentally retarded people need to participate in social situations so that they can discover appropriate ways. Second, the interaction of mentally retarded people with normal people reduces the labels related to mental retardation. A very important field for study and research in the field of children is skill training. Solution-oriented treatment has become an efficient and effective method in schools due to attention to students' capabilities and sensitivity to time, and it provides a positive, promising, and beneficial model for students. Instead of focusing on harm and problems, this approach tries to develop constructive behaviors and strengthen positive coping strategies and provides an opportunity to call on resources, use capabilities, and consider possible solutions. This research has designed and made effective a new method for this group based on the solution-oriented skills training of children. This research will answer the question of whether this protocol developed for the solution-oriented child skill training method is effective on the life and communication skills of mentally retarded children.

Methodology: The current semi-experimental research has a pre-test-post-test and a control group, and the statistical population of the research is mentally retarded children with an age range of ۹ to ۱۳

years who studied at Omid Exceptional School in the period of ۱۴۰۱-۰۲, located in the city of Sari, through available sampling were selected. The sample of the present study was ۳۰ mentally retarded children who were randomly divided into two experimental groups (۱۵ people) and control group (۱۵ people). The therapeutic intervention was done in a special room for children in Omid Exceptional School, which is under the supervision of exceptional education in Mazandaran province, during ۸ sessions as a group. The duration of each session was about ۶۰ minutes and it was presented to the experimental group twice a week. In the implementation of the solution-focused kids' skill method, the cognitive characteristics of children were taken into account, and considering the limitations of these children, if there were topics related to the field of cognition, simple materials were selected according to their mental capacity. The control group did not receive any therapeutic intervention. They did not receive tests while working with the group. After the implementation of the therapeutic intervention, the Vineland Compromising Behavior Scale (sub-scale of life skills and communication skills) was implemented for both experimental and control groups, and at the end of the therapeutic intervention of the research, with the control group, due to compliance with the standards of professional ethics, in the manner of play therapy, communication and life skills were taught.

Results: CVR (Content Validity Ratio) was used to verify the protocol designed for the solution-oriented child skill training method on mentally retarded children. The obtained results showed that the value of the content validity ratio for each question in the questionnaire is not less than ۰,۷۵% and according to the minimum value of the content validity ratio acceptable for ۸ people, which is ۰,۷۵, the value obtained for the content validity ratio of each question is equal to or higher than ۰,۷۵. Also, Cohen's kappa analysis was used for the agreement between evaluators, and the results reported that the agreement between evaluators was ۰,۹۲, which according to the

numbers provided for Cohen's kappa coefficient, the performance between 1-0.81 is an excellent performance. The results of the mean and standard deviation of the scores of the research variables in the two experimental and control groups are different in the post-test stage, and it is possible to use parametric tests and specifically covariance analysis tests. The results of Bartlett's sphericity test show that the dependent variables are orthogonal. Therefore, dependent variables should be analyzed separately. The results of the Mbox test show that there is homogeneity between the variance of the studied groups. Because the f value (0.89) is not significant at the given error level (0.44), it means that the covariance matrices observed between different groups are equal. The results of Lon's test show that there is no significant difference between the variance of the studied groups in the variable of communication skills, so the assumption of equality of variance for this variable has been respected. But there is a significant difference between the variance of the studied groups in the variable of life skills, so the assumption of equality of variance for this variable is not met. Therefore, due to the non-observance of Bartlett's sphericity assumption and the non-observance of the equality of variances assumption in the case of the life skills variable, in order to analyze the data of this research, it is necessary to examine the effect of the treatment on the communication skills variable from the analysis of covariance test and for the life skills variable from the analysis of variance. Let's use Welch.

The results of covariance analysis to check for variable scores of communication skills

Ita squared	Sig	F	mean square	Df	sum of squares	Model	
0.28	0.004	10.22	12.16	1	12.16	communication skill	group

Solution-focused kids' skill method of teaching children's skills has improved communication skills.

The results of Welch's analysis of variance for variable scores of life skills

Sig	df2	df1	Statistics	Variable
-----	-----	-----	------------	----------

Sig	df ₂	df ₁	Statistics	Variable
۰/۰۰۱	۱۴/۰۶	۱	۱۷/۸۰	life skill

Solution-focused kids' skill method of teaching children's skills has improved life skills.

Conclusion: The results of the hypothesis research in this study showed that the difference between the two components of communication skills and life skills in mentally retarded children in the two control and experimental groups was significant, and the solution focused kids' skill method was a suitable method for teaching life skills and communication skills in mentally retarded children. Due to the fact that teaching communication and life skills is very important for mentally retarded children, for this reason, it is very important to implement suitable educational methods that can be attractive and effective for these children. This research presented a new educational protocol based on ۱۵ steps of the solution-focused kids' skill method, whose design and effectiveness were proven in this research. Considering the effectiveness of the solution focused kids' skill method on developing the life and communication skills of intellectually disabled children, the results of this research can be used in the centers and schools of intellectually disabled children to improve skills training. Researchers interested in this field are suggested to do more research on this educational method.

Ethical considerations

Compliance with ethical guidelines: This research is not derived from any research project and was done independently.

Funding: The financial support of any institution or organization was not used in conducting this research.

Authors' contribution: All authors have played an equal role in advancing this research.

Conflict of interest: According to the items listed in the conflict of interest guide, the administrators of this research, while committing to being aware of and complying with all the "national guidelines for ethics in the publication of research works", declare that this research did not have any conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the parents and teachers who helped us in conducting this research despite many problems.

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های زندگی و ارتباطی کودکان کم‌توان ذهنی

دانشجوی دکتری روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

مژگان وطنخواه

استادیار گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

سعید بختیارپور *

چکیده

هدف از این پژوهش اثربخشی مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های زندگی و ارتباطی کودکان کم‌توان ذهنی می‌باشد. این پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی دارای پیش‌آزمون-پس‌آزمون و گروه گواه بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمام کودکان کم‌توان ذهنی ۹-۱۳ ساله مراجعه‌کننده به آموزشگاه استثنایی امید در بازه زمانی ۱۴۰۱-۰۲ واقع در شهر ساری بود. حجم نمونه پژوهش شامل ۳۰ کودک که به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) از جامعه آماری به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب‌شده و در دو گروه آزمایش و گواه جای‌گماری شدند. گروه آزمایش در هشت جلسه ۶۰ دقیقه‌ای، هفته‌ای دو جلسه با پروتکل طراحی‌شده آموزش دیدند. ابزار استفاده‌شده، مقیاس رفتارسازی وایلند می‌باشد. نتایج نشان داد که در کارایی این پروتکل، گروه گواه و آزمایش در دو مؤلفه مهارت ارتباطی و مهارت زندگی دارای تفاوت معنادار بودند ($P < 0/001$) و برای دستیابی به این تفاوت از تحلیل کوواریانس و تحلیل واریانس ولچ استفاده شد؛ که نتایج به‌دست‌آمده حاکی از اثربخشی پروتکل طراحی‌شده برای روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت ارتباطی و مهارت زندگی کودکان کم‌توان ذهنی می‌باشد که می‌توان نتیجه‌گرفت رویکرد مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور در جهت گسترش مهارت‌های ارتباطی و زندگی کودکان کم‌توان ذهنی مؤثر می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های زندگی، مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور، کم‌توانی ذهنی.

مقدمه

کم‌توانی ذهنی^۱، نارسایی یا ناتوانی در کارکرد هوشی، رفتارسازی و مهارت‌های عملی، اجتماعی و فکری می‌باشد که تا قبل از سن ۱۸ سالگی بروز پیدا می‌کند. کم‌توانی ذهنی برخی از افراد جامعه، یکی از مسائل مهم اجتماعی است که همواره موضوع مطالعه‌ی روان‌شناسان و روان‌پزشکان بوده است (مالیک و آنوین^۲، ۲۰۱۷). دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی یکی از گروه‌های افراد با نیازهای ویژه را تشکیل می‌دهند که محدودیت‌های چشم‌گیری در کارکرد هوشی و رفتارسازی دارند (هالاهان، پولن، کافمن و بادار^۳، ۲۰۲۰؛ به نقل از مرادی، ۱۴۰۰). کم‌توانی ذهنی محدودیت قابل‌ملاحظه‌ای در مهارت‌های مفهومی (زبان دریافتی، زبان بیانی، خواندن، نوشتن، مفاهیم پول، خودهدایتی)، مهارت‌های اجتماعی (مهارت‌های بین فردی، مسئولیت‌پذیری، اعتمادبه‌نفس، پیروی از دستورها، اطاعت از قوانین، ممانعت از سوءاستفاده قرارگرفتن) و مهارت‌های عملی (فعالیت‌های ابزاری روزمره زندگی مرتبط با زندگی مستقل) ایجاد کرده است (دلاوریان و همکاران، ۱۳۹۹).

با در نظر گرفتن اهمیت آموزش مهارت‌ها در داشتن زندگی و سلامت روان بهتر و توجه به تعاریف آن‌ها، سازمان بهداشت جهانی، مهارت‌های زندگی را مجموعه‌ای از مهارت‌های روانی، اجتماعی و میان فردی تعریف کرده که به افراد کمک می‌کند تا آگاهانه تصمیم بگیرند، مهارت‌های ارتباطی، شناختی و هیجانی خوبی داشته باشند و زندگی سالم و پربراری را همراه با احساس کفایت، رشد شناختی و هیجانی تجربه کنند (محکی و همکاران، ۲۰۱۶). نارسایی در مهارت زندگی می‌تواند مشکلات تحصیلی، اجتماعی و اثرات منفی در زندگی آینده را به بار آورد به همین دلیل توجه به آن اهمیت بسیار دارد (ترنر^۴ و همکاران، ۲۰۰۸). کودکان کم‌توان ذهنی در کسب مهارت‌های

۱. Mental retardation

۲. Malik, Unwin

۳. Hallahan, Pullen, Kauffman, & Badar

۴. Turner

اثر بخشی روش مهارت آموزی کودک راه حل محور بر مهارت های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۹

زندگی و به تبع آن در شایستگی اجتماعی و مهارت ارتباطی دچار مشکل می شوند (هالاهان و کافمن^۱، ۲۰۰۴).

انجمن کم توانی ذهنی آمریکا^۲ (۲۰۰۷) رفتارهای سازشی را توانایی انجام فعالیت های روزانه مورد نیاز برای کفایت شخصی و اجتماعی می داند. بر اساس ویرایش نهم این انجمن، رفتار سازشی، شامل ۱۰ مهارت سازشی می باشد که مهارت ارتباطی و مهارت زندگی را نیز شامل می شود (مرادی، ۱۴۰۰). زاسترو^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش خود نشان داد که تلاش برای تعاملات اجتماعی این افراد سودمند و کارساز است و در واقع با ایجاد محیط های اجتماعی و تشویق کودکان به برقراری ارتباط، می توان ارتباط های اجتماعی را در این کودکان ارتقاء داد. نتایج پژوهش ها نشان می دهد که مشکلات رفتاری کودکان مانند لجبازی، مشکلات سلوک و رفتارهای ضد اجتماعی با آموزش مهارت های اجتماعی بهبود یافته و افزایش مهارت های کنترل خشم، برقراری ارتباط مناسب با همسالان، افزایش پذیرش اجتماعی و بالا رفتن نگرش مثبت نسبت به خود را موجب شده است (حیات و فیلر^۴، ۲۰۱۷). آموزش کودکان کم توان ذهنی برای گسترش روابطشان با افراد عادی از دو جهت دارای اهمیت می باشد. نخست، افراد کم توان ذهنی نیاز دارند که در موقعیت های اجتماعی شرکت کنند تا از آن مسیر بتوانند راه های مناسب را کشف کنند. دوم، تعامل افراد کم توان ذهنی با افراد عادی بر چسب های مربوط به کم توانی ذهنی را کاهش می دهد (آق آتابای و همکاران، ۱۴۰۰). یک زمینه بسیار مهم برای مطالعه و پژوهش در حیطه ی کودکان، مهارت آموزی می باشد. اهمیت مهارت آموزی زمانی بیش تر مشخص می شود که بدانیم کودکان در سنین مدرسه از چندین جنبه، از جمله: بیولوژیکی، اجتماعی و روان شناختی تغییراتی را تجربه می کنند (کتلین و میلر^۵، ۲۰۱۶). در واقع درمان به شیوه راه حل محور به دلیل توجه به توانمندی های دانش آموزان و حساس بودن به کمی وقت، در

۱. Hallahan, Kauffman

۲. American Association of Mental Retardation^۶

۳. Zastrow

۴. Hyatt & Filler

۵. Kaitlyn, Miller

مدرسه‌ها به شیوه‌ای کارآمد و مؤثر بدل شده است و الگویی مثبت، امیدبخش و سودمند را برای دانش‌آموزان عرضه می‌کند (تقی‌پورو همکاران، ۱۳۹۰). بنابر نظر (دی جونگ و برگ، ۲۰۱۲) این رویکرد به‌جای تمرکز بر آسیب و مشکلات، سعی می‌کند رفتارهای سازنده را توسعه دهد و راهبردهای مقابله‌ای مثبت را تقویت کند و فرصتی برای فراخواندن امکانات، به کارگرفتن توانمندی‌ها و درنظرگرفتن راه‌حل‌های احتمالی فراهم کند.

در روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور که توسط دکتر بن فورمن^۲ مطرح گردیده است باهدف کمک به کودکان در جهت رسیدن به مهارت‌های مختلف با تکیه بر توانایی‌های ویژه کودک می‌باشد، این الگو به‌جای حل مشکل و ارائه مستقیم راه‌حل، بر توانایی‌های کودک تمرکز می‌کند، این الگو باعث افزایش امید در کودک شده که این خود باعث بهبود همکاری کودک با مشاور می‌شود و این تغییر را نه تنها در خود کودک، بلکه در تمام شبکه‌ی اطراف کودک می‌توان مشاهده کرد (رحمانی، ۱۳۹۹). عزیزپور (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان روش مهارت‌آموزی کودک به شیوه‌ی راه‌حل محور بر ادراک شایستگی و خودکنترلی کودکان شهر تهران نشان داد که بر اساس روش مهارت‌آموزی دکتر بن فورمن، استفاده از روش‌های مشارکتی و شیوه‌های کودکانه در آموزش و ایجاد تغییر در کودکان بسیار مؤثر است.

جینی^۳ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان پشتیبانی معلمان از مهارت‌های اجتماعی- عاطفی دانش‌آموزان با استفاده از روش‌های مهارت محور نشان دادند دانش‌آموزانی که به شیوه راه‌حل محور مهارت‌آموزی کردند، روابط بهتری با همسالان، معلمان و والدین خود پیدا می‌کنند و مهارت‌آموزی بر حل مشکلات آن‌ها تأثیری مثبت داشته است. با روش مهارت‌آموزی راه‌حل محور بن فورمن، کودک می‌تواند مهارت‌هایی که تاکنون یاد نگرفته را بیاموزد و علاوه بر این با استفاده از شیوه‌ی مهارت‌آموزی راه‌حل محور کودک، مهارت‌هایش را تمرین و تقویت کند و از شیوه‌هایی مانند استفاده از

۱. De Jong & Berg

۲. Ben Furman

۳. Jennie

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۱۱

احساسات مثبت و گرفتن بازخورد از والدین هم بهره‌بردار (هاتا‌کینزا^۱، ۲۰۱۹). مزیت اصلی روش مهارت‌آموزی راه‌حل محور کودک در این است که از طریق پیروی از دیدگاه کودکان نسبت به عدم وجود مشکل و کمبود و یا نبود مهارت‌های لازم، درصد ارتقای همکاری با کودکان است و از طرفی آموزش مهارت‌های جدید و ضروری با شیوه‌های لذت‌بخش و پاداش‌دهنده برای کودک انجام می‌گیرد. به‌علاوه این الگو روی همکاری با والدین تمرکز دارد و به‌جای سرزنش کردن والدین، آن‌ها را حامی و پشتیبان کودکان در یادگیری مهارت‌های جدید می‌داند (رحمانی، ۱۳۹۹). براتیان و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود نشان دادند که درمان کوتاه‌مدت راه‌حل محور بر افزایش عزت‌نفس و کاهش اضطراب امتحان دانش‌آموزان تأثیر دارد. همچنین مطالعات نعمتی و همکاران (۱۳۹۸)؛ تبریزی و فاضل (۱۳۹۵)؛ صادقی و فرحبخش (۱۳۹۵)؛ اسدی‌حسنوند و همکاران (۱۳۹۶) نشان دادند این رویکرد درمانی، روشی مؤثر است. با توجه به پژوهش‌های پیشین و اهمیت آموزش مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های زندگی و جایگاه آموزش این مهارت‌ها برای کودکان کم‌توان ذهنی و لزوم روش‌های نوین و کارآمد برای گسترش مهارت‌های این کودکان، این پژوهش، روش نوینی را برای این گروه بر اساس مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور طراحی و اثربخشی کرده است. این پژوهش به این سؤال پاسخ خواهد داد که آیا این پروتکل تدوین‌شده برای روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های زندگی و ارتباطی کودکان کم‌توان ذهنی اثربخش می‌باشد؟

روش

پژوهش حاضر از نوع نیمه‌آزمایشی دارای پیش‌آزمون- پس‌آزمون و گروه گواه می‌باشد و جامعه آماری پژوهش، کودکان کم‌توان ذهنی با دامنه سنی ۹ تا ۱۳ ساله بودند که در آموزشگاه استثنایی امید در بازه زمانی ۱۴۰۱-۰۲ واقع در شهر ساری آموزش می‌دیدند، نمونه به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده است. نمونه پژوهش حاضر ۳۰ کودک

۱. Hatakin

کم‌توان ذهنی بودند که به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) تقسیم شدند. معیارهای ورود به پژوهش: عدم همبودی با سایر اختلالات و عدم مصرف داروی روان‌پزشکی تأثیرگذار در جلسات درمانی و رضایت برای همکاری و شرکت در پژوهش بود و اما ملاک‌های خروج از پژوهش: غیبت بیش‌تر از دو جلسه در مداخله درمانی، مصرف داروهای روان‌پزشکی و انجام درمان‌های رفتاری هم‌زمان با مداخله درمانی پژوهش بوده است.

ابزار گردآوری اطلاعات

مقیاس رفتار سازشی واینلند: تست رشد اجتماعی واینلند در سال ۱۹۵۳ توسط دل^۱ تهیه و تدوین گردید و در سال ۱۳۵۷ توسط محمدتقی براهنی و همکاران، ترجمه و رواسازی شده است. این مقیاس برای گروه سنی ۰-۲۵ سال طراحی شده است و کاربرد آن برای افرادی که دچار ناتوانی هوشی هستند بیش‌تر است. این مقیاس ۱۱۷ سؤال دارد و به گروه‌های یک‌ساله تقسیم شده است. در هر ماده، اطلاعات موردنیاز نه از طریق موقعیت‌های آزمون، بلکه از راه مصاحبه با مطلعین (پدر، مادر و یا اعضای خانواده یا مربی یا خود آزمودنی)، به دست می‌آید. اساس این مقیاس براین امر استوار است که فرد در زندگی روزمره، توانایی چه کارهایی را دارد. این مقیاس به هشت طبقه خودیاری عمومی، خودیاری در غذا خوردن، خودیاری در لباس پوشیدن، خودفرمانی، اشتغال، ارتباط زبانی، جابجایی، اجتماعی شدن تقسیم می‌شود. توکلی، بقولی، قامت‌بلند، بواله‌ری و بیرشک (۱۳۷۹) این مقیاس را در ایران در مقاطع سنی تولد تا ۱۸ سال و ۱۱ ماهگی هنجاریابی کردند و به‌منظور روایی آن، این مقیاس روی ۱۳۰ فرد کم‌توان ذهنی به کار برده شد. این فرم ۴ حوزه مهارت ارتباطی، مهارت زندگی روزمره، مهارت اجتماعی و مهارت حرکتی را در برمی‌گیرد و یک ارزیابی از عملکرد سازگارانه را فراهم می‌کند که برای تعیین نقاط ضعف و قوت فرد مورد ارزیابی مفید می‌باشد. همچنین یک حوزه اختیاری، رفتار

۱. Doll

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۱۳

ناسازشی را شامل شده که ۲ بخش دارد، بخش اول، انواع رفتار ناسازشی را اندازه می‌گیرد و بخش دوم ماده‌هایی دارد که رفتار ناسازشی شدید را می‌سنجد (بقولی، ۱۳۷۶). ضریب پایایی بازآزمایی نمره‌های هنجاریابی شده در گروه سنی تولد تا ۱۸ سال و ۱۱ ماه در هنجاریابی مقیاس رفتارسازی واینلند در حوزه ارتباطی از ۰/۸ تا ۰/۸۶ با میانگین ۰/۸۴، در حوزه مهارت زندگی روزمره از ۰/۷۹ تا ۰/۸۷ با میانگین ۰/۸۳ و در حوزه اجتماعی شدن از ۰/۸۲ تا ۰/۸۸ با میانگین ۰/۸۵ است (در این پژوهش تنها از خرده مقیاس مهارت زندگی روزمره (۴۲ سؤال) و مهارت ارتباطی (۱۲ سؤال) استفاده شده است)، نحوه نمره‌گذاری: کودک عملکرد مثبت داشته باشد یک نمره مثبت و عملکردی نداشته باشد نمره نمی‌گیرد. داشتن نمره بالا در این پرسشنامه نشان‌دهنده مهارت بیش‌تر است.

برنامه مداخله و شیوه اجرا: با توجه به این‌که روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور روشی نوین می‌باشد و اثربخشی آن بر روی گروه کم‌توان ذهنی انجام نشده است. برای انجام پژوهش حاضر در ابتدا اثربخشی آن در ایران انجام شد که نتایج آن در قسمت یافته‌ها (جدول ۱) ارائه شده است. بعد از تعیین اثربخشی در ایران، برای اجرای پژوهش شرکت‌کنندگان حاضر به صورت تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند، با مقیاس رفتارسازی واینلند (خرده مقیاس مهارت زندگی روزمره و مهارت ارتباطی) موردسنجش اولیه قرار گرفتند و آموزش مبتنی بر روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور برای گروه آزمایش آغاز شد. برای رعایت اصول اخلاقی، خانواده دانش‌آموزان در جریان اهداف انجام این پژوهش و محتوای آموزش مبتنی بر روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور قرار گرفتند و در طول برگزاری جلسات درمانی نیز با آنها تماس برقرار می‌شد. اطلاعات شخصی کودکان به‌طور محرمانه بود و شرکت‌کنندگان و والدین آنها از جهت محرمانه بودن مطالب و داده‌های به‌دست‌آمده توجیه شدند. مداخله درمانی در اتاق مخصوص کودک در آموزشگاه استثنایی امید که زیر نظر آموزش و پرورش استثنایی استان مازندران می‌باشد طی ۸ جلسه به صورت گروهی انجام شد. مدت هر جلسه حدود ۶۰ دقیقه بود و ۲ بار در هفته به گروه آزمایش ارائه شد. در اجرای روش مهارت‌آموزی کودک

راه‌حل محور، ویژگی‌های شناختی کودکان در نظر گرفته شده بود و با توجه به محدودیت این کودکان، در صورت وجود مباحث مربوط به حوزه شناخت، مطالب ساده و درحد توان ذهنی آنان انتخاب شدند. گروه گواه هیچ‌گونه مداخله درمانی را در زمان کار با گروه آزمایش دریافت نکردند. بعد از اجرای مداخله درمانی، مقیاس رفتار سازشی واینلند (خرده مقیاس مهارت زندگی و مهارت ارتباطی) برای هر دو گروه آزمایش و گواه اجرا شد و در پایان مداخله درمانی پژوهش، با گروه گواه نیز به دلیل رعایت موازین اخلاق حرفه‌ای به شیوه بازی‌درمانی، مهارت ارتباطی و زندگی آموزش داده شد. در زیر، پروتکل روش مهارت‌آموزی بر اساس روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور ارائه شده است، شایان‌ذکر است که این پروتکل بر اساس ۱۵ گام مهارت‌آموزی دکتر بن فورمن بوده که جهت تسهیل برای کودک کم‌توان ذهنی، ساده‌سازی شده و در قالب کتاب کار به کودکان کم‌توان ذهنی ارائه شد در این پروتکل، والدین و مربیان به‌عنوان همراهان و حامیان کودک او را تشویق کرده و در گام‌های مختلف، کودک و عملکرد او را زیر نظر داشته و در صورت نیاز، کودک را راهنمایی می‌کنند.

جلسه .	هدف	محتوا	مداخله	فعالیت بین جلسات
اول (گام اول، دوم)	تبدیل مشکل به مهارت، توافق بر سر یادگیری مهارت با خانواده و کودک	گفت‌وگو با والدین و معلمان (مربیان) در جهت تمرکز بر روی ضرورت یادگیری مهارت‌های موردنیاز دانش‌آموزان به‌جای تمرکز بر مشکل	از والدین و معلمان (مربیان) خواسته شد در مورد مزیت‌های تمرکز به روی مهارت موردنیاز دانش‌آموزان به‌جای مشکل، در جلسه صحبت کنند و ارائه کتاب کار کودک راه‌حل محور به دانش‌آموزان.	از والدین و معلمان (مربیان) خواسته شد جهت آشنایی بیشتر تر با این رویکرد قسمت ابتدایی این کتاب را مطالعه کنند و در مورد مهارت موردنیاز کودکان پیشنهادها را نوشته و ارائه دهند و دانش‌آموزان به‌دلخواه تعدادی از کاربرگ‌های موجود در کتاب کار را رنگ آمیزی کنند.
دوم (گام سوم، چهارم)	انتخاب نام برای مهارت و بررسی مزیت‌های مهارت	انتخاب نامی برای مهارت از جانب کودک و گفت‌وگو	از کودک خواسته شد با مراجعه به کتاب کار قسمت مربوط به انتخاب نام و	کودک در خانه دلایل انتخاب این نام برای مهارت و فواید یادگیری این مهارت را به

جلسه .	هدف	محتوا	مداخله	فعالیت بین جلسات
	مورد نظر	در مورد فواید یادگیری این مهارت	مزیت ها را به همراهی معلم (مربی) تکمیل کند.	همراهی والد نوشته یا نقاشی کند.
سوم (گام پنجم و ششم)	انتخاب یک موجود نیرومند خیالی، یک حیوان به عنوان یاری دهند و افراد کمک کننده	توافق بر سر انتخاب یک حامی خیالی و یک حیوان و افراد کمک کننده	از کودک خواسته شد قسمت مربوط به انتخاب حامی (شخصیت خیالی، حیوان و افراد) را در کتاب کار به همراهی معلم (مربی) تکمیل کند.	از کودک خواسته شد در خانه به همراهی والد برای حامیان نوشته یا نقاشی کند که از آن ها در یادگیری مهارت چه کمکی می خواهد.
چهارم (گام هفتم)	ارتقاء عزت نفس کودک	گفت و گو با والدین جهت اخذ تمرین ها و تداوم گفت و گویی عاری از مشکل (تمرکز بر موقعیت های کوچک)	از کودک خواسته شد به همراه معلم (مربی) قسمت مربوط به این گام را در کتاب کار تکمیل کند.	از کودک خواسته شد در مورد توانایی هایی که دارد بنویسد و نقاشی کند و اگر کار هنری در خانه انجام داده از آن عکس گرفته و بیاورد.
پنجم (گام هشتم و دهم)	جشن تغییر و اعلام همگانی	گفت و گو با کودک درباره چگونگی انجام جشن و توافق بر سر اعلام همگانی یادگیری	از کودک خواسته شد به همراهی معلم (مربی) قسمت مربوط به این گام را تکمیل کند.	از کودک خواسته شد به همراهی والد لیستی از مهمان ها نوشته و برای آن ها کارت دعوت درست کند.
ششم (گام نهم، یازدهم و دوازدهم)	به نمایش گذاشتن مهارت (ایفای نقش) و تمرین جهت کسب مهارت، ایجاد رمز جهت یادآوری	توافق بر سر چگونگی ایفای نقش و تمرین مهارت و انتخاب رمزی توسط کودک که در جهت فراموشی این مهارت با آن رمز یادآوری شود	از کودک خواسته شد در کلاس مهارتی را که در حال آموزش است به صورت نمادین بازی کند و قسمت مربوط به فراموشی رمز را به همراه معلم (مربی) تکمیل کند.	از کودک خواسته شد این بازی را در خانه نیز انجام دهد و والدین نیز از او فیلم بگیرند و قسمت مربوط به این گام توسط والدین طبق راهنما تکمیل شود.
هفتم (گام سیزدهم)	جشن گرفتن و قدردانی از افراد کمک دهنده	برگزاری جشن با توجه به خواست کودک و قدردانی از افراد کمک کننده در جشن	از والدین خواسته شد کارت مربیگری که جهت این گام آماده شده را در جشن به کودک تقدیم کنند و در مقابل افراد	درست کردن کارت تشکر توسط کودک به همراهی والدین برای قدردانی از افراد کمک کننده

جلسه .	هدف	محتوا	مداخله	فعالیت بین جلسات
			حاضر در جشن اعلام کنند که از این به بعد کودک مربی این مهارت خواهد بود، تعدادی عکس نیز گرفته شود.	
هشتم (گام چهاردهم و پانزدهم)	آموزش مهارت کسب شده به شخص دیگر، انتخاب و شروع مهارت موردنیاز بعدی	توافق با کودک در انتخاب شخص موردنظر جهت آموزش و توافق در انتخاب مهارت موردنیاز بعدی	از کودک خواسته شد، به همراهی معلم (مربی) قسمت مربوط به این گام را تکمیل کند.	کشیدن نقاشی برای کودکی که قرار است توسط کودک آموزش ببیند و نوشتن و یا نقاشی دلیل انتخاب مهارت بعدی

یافته‌ها

برای تأیید پروتکل طراحی شده برای روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر روی کودکان کم‌توان ذهنی از CVR (نسبت روایی محتوایی) استفاده شد که نتایج آن در (جدول ۱) ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج به‌دست‌آمده از نسبت روایی محتوایی (CVR)

CVR۸	CVR۷	CVR۶	CVR۵	CVR۴	CVR۳	CVR۲	CVR۱
٪۱۰۰	۰/۷۵	٪۱۰۰	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۵	٪۱۰۰	٪۱۰۰

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از (جدول ۱)، مقدار نسبت روایی محتوایی برای هر سؤال پرسشنامه کمتر از ۰/۷۵ درصد نمی‌باشد و با توجه به حداقل مقدار نسبت روایی محتوایی قابل قبول برای ۸ نفر که ۰/۷۵ اعلام شده، رقم به‌دست‌آمده برای نسبت روایی محتوایی هر سؤال برابر و یا بالاتر ۰/۷۵ گزارش شده است. به این ترتیب همه جلسات ارائه‌شده در پروتکل طراحی شده و نسبت روایی محتوا، توسط متخصصین در این حوزه بررسی و نتایج بیانگر آن است که این پروتکل دارای روایی محتوا می‌باشد. همچنین برای توافق بین ارزیاب‌ها از تحلیل کاپا کوهن استفاده شد که نتایج آن در (جدول ۲) ارائه شده است.

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل‌محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۱۷

جدول ۲. نتایج به‌دست‌آمده از ضریب کاپا کوهن (Kappa Score)

Kappa Score	Chance Agree	Agree	A۸	A۷	A۶	A۵	A۴	A۳	A۲	A۱
۰/۹۲	۰/۰۷	۰/۹۳	۱	۰/۸۷	۱	۰/۸۷	۰/۸۷	۰/۸۷	۱	۱

نتایج به‌دست‌آمده در (جدول ۲) میزان توافق بین ارزیاب‌ها را ۰/۹۲ گزارش کرده است که بر اساس اعداد ارائه‌شده برای ضریب کاپا کوهن عملکرد بین ۰/۸۱-۱ عملکرد عالی می‌باشد؛ که نتایج حاکی از آن است که بین ارزیاب‌ها نیز اتفاق نظر وجود دارد. بعد از تأیید پروتکل طراحی‌شده توسط اساتید، اثربخشی این پروتکل بر روی کودکان کم‌توان ذهنی ۹-۱۳ ساله مراجعه‌کننده به مرکز امید، واقع در شهر ساری اجرا شد. میانگین و انحراف استاندارد نمرات متغیرهای پژوهش در دو گروه آزمایش و کنترل در (جدول ۳) ارائه‌شده است.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار نمرات مهارت‌های ارتباطی و زندگی در نمونه‌های موردبررسی

کشیدگی	کجی	پس‌آزمون		پیش‌آزمون		متغیر	
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۸۵-	۰/۳۶	۱/۱۶	۹/۷۶	۱/۱۶	۸/۴۰	آزمایش	مهارت‌های ارتباطی
۱/۴۳-	۰/۱۱	۱/۱۱	۸/۳	۱/۱۹	۹/۸۰	کنترل	مهارت‌های ارتباطی
۴/۹۸	۱/۹۳	۳/۷۳	۲۹/۷۰	۳/۸۲	۲۶/۷۳	آزمایش	مهارت‌های زندگی
۵/۰۹	۱/۹۵	۳/۸۰	۲۶/۷۶	۳/۸۲	۲۶/۷۳	کنترل	مهارت‌های زندگی

همان‌گونه که در (جدول ۳) مشاهده می‌شود، میانگین نمرات آزمودنی‌ها در گروه‌های آزمایش و کنترل در مرحله پس‌آزمون متفاوت می‌باشد. همچنین بر اساس نتایج آزمون‌های کجی و کشیدگی با توجه به این‌که مقدار آزمون کجی بین ۳- و ۳+؛ و مقدار آزمون کشیدگی بین ۱۰+ و ۱۰- بود، می‌توان نتیجه گرفت که متغیرها از توزیع نرمال برخوردارند (بران، ۲۰۰۶)؛ بنابراین، امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک و مشخصاً آزمون‌های تحلیل کوواریانس وجود دارد.

جدول ۴. آزمون کرویت بارتلت در نمونه‌های مورد بررسی

متغیرها	نسبت احتمال	Df	مجذورکا	معنی داری
بارتلت	۰/۰۲	۲	۶/۵۳	۰/۰۳

نتایج آزمون کرویت بارتلت نیز نشان داد که متغیرهای وابسته متعامد هستند؛ به عبارت دیگر، میزان همبستگی متغیرهای وابسته به حدی نیست که بتوان آن‌ها را با آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری هم‌زمان تحلیل کرد؛ بنابراین می‌بایست متغیرهای وابسته را جداگانه تحلیل نمود.

جدول ۵. نتایج آزمون ام باکس برای همگنی واریانس کوواریانس متغیرهای نمونه‌های مورد بررسی

متغیرها	ام باکس	F	Df _۱	Df _۲	معنی داری
ام باکس	۲/۹۰۳	۰/۸۹	۳	۱۴۱۱۲۰	۰/۴۴

نتایج آزمون ام باکس نشان می‌دهد که بین واریانس گروه‌های مورد مطالعه همگنی وجود دارد. چون مقدار f (۰/۸۹) در سطح خطای داده شده (۰/۴۴) معنی دار نیست به این معنی است که ماتریس‌های کوواریانس مشاهده شده بین گروه‌های مختلف باهم برابرند؛ بنابراین پیش فرض همگنی واریانس کوواریانس برای این متغیرها رعایت شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون لون برای برابری واریانس‌های متغیرها در نمونه‌های مورد بررسی

متغیرها	F	df _۱	df _۲	Sig
مهارت‌های ارتباطی	۱/۷۱۵	۱	۲۸	۰/۲۰۱
مهارت‌های زندگی	۱۰/۰۲	۱	۲۸	۰/۰۰۴

نتایج آزمون لون نشان می‌دهد که بین واریانس گروه‌های مورد مطالعه در متغیر مهارت‌های ارتباطی تفاوت معنادار وجود ندارد، بنابراین پیش فرض برابری واریانس برای این متغیر رعایت شده است؛ اما بین واریانس گروه‌های مورد مطالعه در متغیر مهارت‌های زندگی تفاوت معنادار وجود دارد، بنابراین پیش فرض برابری واریانس برای این متغیر رعایت نشده است؛ بنابراین، با توجه به عدم رعایت پیش فرض کرویت بارتلت و عدم رعایت پیش فرض

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۱۹

برابری واریانس‌ها در مورد متغیر مهارت‌های زندگی، جهت تحلیل داده‌های این تحقیق می‌بایست به بررسی تأثیر درمان بر متغیر مهارت‌های ارتباطی از آزمون تحلیل کوواریانس و برای متغیر مهارت‌های زندگی از تحلیل واریانس ولچ استفاده نماییم.

جدول ۷. نتایج تحلیل کوواریانس جهت بررسی برای نمرات متغیر مهارت‌های ارتباطی

مدل	مجموع مجذور	Df	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	مجذور ای‌تا
مهارت‌های ارتباطی	۱۲/۱۶	۱	۱۲/۱۶	۱۰/۲۲	۰/۰۰۴	۰/۲۸

نتایج تحلیل کوواریانس نشان می‌دهد بین مهارت‌های ارتباطی در گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور باعث بهبود مهارت‌های ارتباطی شده است.

جدول ۸. نتایج تحلیل واریانس ولچ برای نمرات متغیر مهارت‌های زندگی

متغیر	آماره	df۱	df۲	Sig
مهارت‌های زندگی	۱۷/۸۰	۱	۱۴/۰۶	۰/۰۰۱

نتایج تحلیل واریانس ولچ نشان می‌دهد بین مهارت‌های زندگی در گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور باعث بهبود مهارت‌های زندگی شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف اثربخشی مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های زندگی و ارتباطی کودکان کم‌توان ذهنی می‌باشد. نتایج پژوهش فرضیه، در این مطالعه نشان داد تفاوت بین دو مؤلفه مهارت ارتباطی و مهارت زندگی در کودکان دارای کم‌توانی ذهنی در دو گروه گواه و آزمایش معنادار بوده و روش مهارت‌آموزی راه‌حل محور روشی مناسب در جهت آموزش مهارت‌های زندگی و مهارت‌های ارتباطی در کودکان کم‌توان ذهنی است.

نتایج اثربخشی به‌دست‌آمده از این پژوهش با نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش عزیزپور (۱۳۹۸)، رحمانی (۱۳۹۹)، جنی نیو و همکاران (۲۰۱۹)، محمدیاری و حسینیان (۱۳۹۷)، ابوبکری ماکویی و همکاران (۱۴۰۰)، اسدی‌حسنوند و همکاران (۱۳۹۶)، صادقی (۱۳۹۵) که در پژوهش‌های خود که بر روی این رویکرد درمانی با مؤلفه‌های متفاوت همچون، مهارت اجتماعی، تنظیم هیجان، عزت‌نفس و... انجام دادند، همسو می‌باشد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان اذعان کرد با توجه به این که مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور، دارای گام ۱۵ کاربرد در جهت آموزش مهارت‌هاست و کمک گرفتن از دیگران، ایفای نقش، تشکر کردن، آموزش مهارت به دیگران از گام‌های این رویکرد می‌باشد که خود باعث گسترش مهارت ارتباطی و به‌تبع آن مهارت زندگی می‌شود. همچنین ابراهیمی (۱۳۹۷) در پژوهش خود نشان داد روش مهارت‌آموزی دکتر بن فورمن با توجه به این که مشکل را به‌صورت مهارت موردنیاز برای کودک مطرح می‌کند و با توجه به ویژگی کودکان دارای کم‌توان ذهنی و خانواده آن‌ها و عدم تمایل خانواده به بازگو کردن مشکلات کودک خود، این روش می‌تواند مسیری بدون صحبت از مشکلات و متمرکز بر مهارت‌های موردنیاز از جمله مهارت‌های زندگی و مهارت‌های ارتباطی برای کودک باشد و با روش‌های مشارکتی (همکاری یک تیم از مربی، والد و کودک) صورت گرفته که خود باعث بهبود مهارت‌های ارتباطی و زندگی می‌شود که با توجه به این که آموزش مهارت‌های ارتباطی و زندگی برای کودکان کم‌توان ذهنی بسیار مهم بوده، به همین جهت اجرای روش‌های آموزشی مناسب که بتواند در عین جذاب بودن برای این کودکان، کارآمد نیز باشد، دارای اهمیت بسیاری است. این پژوهش پروتکل آموزشی جدیدی را بر اساس ۱۵ گام روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور دکتر بن فورمن ارائه داد که طراحی و اثربخشی آن در این پژوهش به اثبات رسید که با نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش اوجی نژاد و شاهی (۱۳۹۳)، محمدیاری و حسینیان (۱۳۹۷) با عنوان اثربخشی مشاوره گروهی راه‌حل محور در مدارس ایران، همسو است.

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۲۱

با توجه به این که این پژوهش، نخستین اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر روی گروه کم‌توان ذهنی در ایران و در خارج از ایران می‌باشد، می‌توان از محدودیت‌های این پژوهش به کمبود و نبود منابع کافی در این زمینه در جهت پیشینه پژوهش برای استدلال و تبیین نتایج اشاره کرد. همچنین محدودیت در جامعه آماری (کودکان دارای کم‌توانی ذهنی) و بهره‌مندی از روش نمونه‌گیری در دسترس و نداشتن گروه پیگیری بود. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور با جامعه آماری دیگر و به شیوه نمونه‌گیری تصادفی اجرا شود. با توجه به اثربخشی مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر گسترش مهارت زندگی و ارتباطی کودکان کم‌توان ذهنی از نتایج این پژوهش می‌توان در مراکز و مدارس کودکان دارای کم‌توانی ذهنی در جهت بهبود آموزش مهارت‌ها استفاده شود. به پژوهشگران علاقه‌مند به این حیطه، پیشنهاد شده که روی این روش آموزشی پژوهش‌های بیش‌تری انجام دهند.

تشکر و قدرانی

در آخر نیاز است از تمام افرادی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند و از کودکان کم‌توان ذهنی، خانواده و معلمان آن‌ها با وجود داشتن مشکلات فراوان، تشکر و قدردانی شود.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در نتایج این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

ORCID

Mozhgan Vatankhah

<https://orcid.org/0009-0007-0567-170X>

Saeed Bakhtiarpoor

<https://orcid.org/0000-0002-3484-8435>

منابع

- اسدی حسوندا، ا.، سودانیم، ع.، عباسپور ذ. ا. (۱۳۹۶). اثربخشی درمان راه‌حل محور به شیوه گروهی بر بهبود کیفیت زندگی فرزندان، مجله پرستاری و مامایی ارومیه، ۱۵ (۶)، ۴۴۹-۴۵۹.
- امیری، ا.، کارشکی ح.، اصغریم. (۱۳۹۳). اثربخشی مشاوره گروهی راه‌حل محور بر سلامت عمومی دانش‌آموزان پسر تکسرپرست مقطع متوسطه، مجله روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۱۵(۴).
- ابراهیمیم، رهنمو س.، فتحی، آ. ا.، رهنمو م. (۱۳۹۸). اثربخشی درمان کوتاه راه‌حل محور بر توانایی حل مسئله روابط بین فردی دانش‌آموزان، فصلنامه توسعه حرفه‌ای معلم، پاییز ۱۳۹۸، سال چهارم، شماره ۳.
- آق آتابای ن.، حجازی دینان پ.، رحیمیان مشهدیم. (۱۴۰۰). مقایسه اثر بازی‌های حرکتی گروهی و انفرادی در محیط کودک محور و معلم محور بر عملکرد حرکتی و رفتار سازشی کودکان کم‌توان ذهنی آموزش پذیر. فصلنامه کودکان استثنایی، سال بیست و یکم، شماره ۱.
- بخشی پور ب. ا.، رمضان زاده ث. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر درمان کوتاه‌مدت راه‌حل محور بر پرخاشگری کودکان و نوجوانان. مطالعات روان‌شناختی، دوره ۱۲، شماره ۳، دانشکده روان‌شناسی الزهرا (س).
- براتیان، ا.، سلیمی آ.، مقیم ف.، شاکریمیم.، داورنیا ر. (۱۳۹۵). تأثیر درمان کوتاه‌مدت راه‌حل محور بر افزایش عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر، فصلنامه پژوهش پرستاری، ۱۱(۴)، ۶۵-۵۷.
- تبریزی، فاضلم. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مشاوره با رویکرد راه‌حل محور بر عملکرد تحصیلی و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دختر دارای افت تحصیلی دبیرستانی، پنجمین همایش ملی روان‌شناسی، مشاوره و مددکاری اجتماعی، خمینی‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی‌شهر، اصفهان.
- تقی پور، ا.، خوش‌کنش، ا.، صالحی ف. (۱۳۹۰). اثربخشی مشاوره گروهی راه‌حل محور بر افزایش عملکرد تحصیلی و خودکارآمد پنداری دانش‌آموزان مقطع متوسطه، فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، ۳(۶): ۸۰-۶۲.

اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۲۳

دلاوریان ف.، زارعی زوارکی ا.، شریفی درآمدی پ.، نوروزی د.، دلاور ع. (۱۳۹۹). آموزش مبتنی بر فناوری و تأثیر آن بر انگیزش پیشرفت تحصیلی، یادگیری و یادداری دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی در درس زبان انگلیسی. *فصلنامه کودکان استثنایی*. سال بیستم. شماره ۳. ۲۰-۵.

رحمانی غ. (۱۳۹۹). اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر عزت‌نفس و تنظیم هیجان در کودکان شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده غیردولتی - غیرانتفاعی رفاه.

شاهی ز.، اوجی نژاد ا.ر. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش به شیوه‌ی رویکرد راه‌حل محور بر افزایش میزان سازگاری اجتماعی و حل بحران هویت نوجوانان دختر، زن و جامعه، سال پنجم، شماره ۱.

صادقی، ح. ح.، فرح‌بخش ک. (۱۳۹۵). تأثیر مشاوره گروهی با رویکرد راه‌حل محور بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه، پنجمین همایش ملی روان‌شناسی، مشاوره و مددکاری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، اصفهان.

عزیزپور ا. (۱۳۹۸). روش مهارت‌آموزی کودک به شیوه‌ی راه‌حل محور بر ادراک شایستگی و خودکنترلی کودکان شهر تهران. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه آزاد اسلامی.

مرادی، ر.، ملکی ح.، منصوری س. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش غنی‌شده با نقشه مفهومی بر یادگیری، یادداری و بار شناختی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی. *فصلنامه کودکان استثنایی*. سال بیست و دوم. شماره ۱.

مردای ر. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چندرسانه‌ای بر رفتار سازشی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی. *فصلنامه کودکان استثنایی*. سال بیست و یکم. شماره ۳.

محکی ف.، شریفی جندانی ح. ر.، محکی و. (۲۰۱۶). اثربخشی بازی‌درمانی بر بهبود مهارت‌های زندگی کودکان کم‌توان ذهنی. *تعلیم و تربیت استثنایی*. شماره ۲.

محمدیاری ا.، حسینیان س. (۱۳۹۹). فراتحلیل اثربخشی مشاوره گروهی راه‌حل محور در مدارس ایران. *فصلنامه تعلیم و تربیت*. زمستان ۱۳۹۷، شماره ۱۳۶.

نعمتی ش.، بدری گرگری ر.، افشین ح. (۱۳۹۸). تأثیر رویکرد راه حل‌محور بر انگیزش تحصیلی در بین کودکان دارای اختلال یادگیری ویژه. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۸(۴): ۱۳۴-۱۵۴

یاوریان، ر.، ترابی میلانی ف. (۱۳۹۶). مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های خودیاری در کودکان خردسال، مقاله منتشر شده در ششمین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، تهران.

References

- Depuydt, T. A. (۲۰۲۱). The Impact of COVID-۱۹ on Teacher Interactions with Students with Special Needs (Doctoral dissertation, Northern Michigan University).
- De Jong, P., & Berg, I. K. (۲۰۱۲). Interviewing for solutions. ۴th ed. Pacific Grove, CA: Brooks Cole. P.۱۵
- Frost, D.M. (۲۰۱۲). The narrative construction of intimacy and affect in relationship stories: Implications for relationship quality, stability, and mental health. *Journal of Social and Personal Relationships*, ۳۰ (۳), ۲۴۷-۲۶۹.
- Brown, T. A. (۲۰۰۶). Confirmatory factor analysis for applied research. The Guilford Press.
- Hallahan, d, Kauffman, j. Exceptional children: introduction to special education. Publisher: Allyn & bacon. ۲۰۰۴.
- Hallahan, D. P., Pullen, P. C., Kauffman, J. M., & Badar, J. (۲۰۲۰). Exceptional learners. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*
- Hyatt, K. J., & Filler, J. W. (۲۰۰۷). A Comparison of the Effects of Two Social Skill Issues: Innovations in learning technology. *Journal of International Forum of Education*. ۲۹, ۶۶۳-۶۶۹.
- Jennie, Shuanghong, Niemi, Hannele. (۲۰۱۹). Teachers Support of Students' Social Emotional and Self-Management Skills Using a Solution-Focused Skillful-Class Method. *The European Journal of Social and Behavioral Sciences*.
- Kaitlyn, Miller. (۲۰۱۶). Evaluating the effectiveness of a resilience program for children and young people in a private Australian psychology clinic. *Journal of Solution Focused Practices*.
- Turner, N.E., Mc donald, J., Somerset, M. life skills, mathematical reasoning and critical thinking: A curriculum for the prevention of problem gambling. *J Gambling Studies*. ۲۰۰۸. ۲۴(۳), ۱۶۹-۱۸۱.
- Malik J, Unwin G, Larkin, Kroese, Rose. (۲۰۱۷). The complex role of social care services in supporting the development of sustainable identities: Insights from the experiences of British South Asian women with intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*; ۶۳(۱), ۷۴-۸۴.

اثر بخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های...؛ وطنخواه و بختیارپور | ۲۵

Zastrow, C. (۲۰۱۳). Introduction to Social Work and Social Welfare:
Empowering People. Brooks/ Cole publication.

استناد به این مقاله: وطنخواه، مزگان، بختیارپور، سعید. (۱۴۰۲). اثر بخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور بر مهارت‌های زندگی و ارتباطی کودکان کم‌توان ذهنی، *روان‌شناسی افراد/استثنایی*، ۱۳(۵۱)، ۱-۲۴.

DOI: ۱۰,۲۲۰۵۴/jpe.۲۰۲۳,۷۴۴۰۲,۲۵۹۱

Psychology of Exceptional Individuals is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial ۴,۰ International License.